

PRESSMEDDELANDE

16 maj 2022

FINANSPOLITISKA RÅDETS RAPPORT

Svensk finanspolitik 2022

Överskottsmålet uppnås inte

Det offentliga sparandet för 2022 var i budgetpropositionen nästan 1 procentenhet lägre än överskottsmålet. Detsamma gäller det förslag oppositionen lade fram och riksdagen ställde sig bakom. Trots att ekonomin befinner sig i balans anför regeringen stabiliseringspolitiska skäl för att avvika från överskottsmålet. Sysselsättningen är nu högre än före pandemins utbrott och den förhöjda arbetslöshet som kvarstår är i hög grad koncentrerad till lågutbildade och utrikesfödda. För att öka sysselsättningen på längre sikt krävs riktade åtgärder snarare än en allmänt högre efterfrågan.

Budgeteringsmarginalen är negativ 2023

Utgiftstaken höjdes kraftigt 2020–2022 till följd av pandemin. Detta var motiverat, men under 2023 bör utgifterna återgå till tidigare fastlagda nivåer. Det finns risk för att så inte blir fallet; i strid med ramverket är budgeteringsmarginalen för 2023 nu negativ. Regeringen hänvisar till att budgetlagen föreskriver att åtgärder ska vidtas om taket riskerar att överskridas, men anger osäkerhet som skäl för att inte göra detta. Rådet anser att det osäkra läget snarare är ett skäl till försiktighet med nya offentliga utgifter. Regeringen borde ha diskuterat omfattning och inriktning på utgiftsminskningar i vårpropositionen.

Respekten för ramverket har minskat

Förslag med varaktiga budgeteffekter bör normalt lämnas i budgetpropositionen. Ökade försvarsanslag är i nuläget ett rimligt undantag från denna huvudregel. Så är dock inte fallet med garanti-tillägget, som borde ha lagts fram i en budgetproposition. Mer generellt bör ändringsbudgetar, extra ändringsbudgetar och utskottsinitiativ användas sparsamt; den återhållsamhet som framgår av riktlinjerna för budgetprocessen ska respekteras. Sammantaget avviker finanspolitiken på flera sätt ifrån ramverket; överskottsmålet nås inte, de takbegränsade utgifterna saknar budgeteringsmarginal och riktlinjerna för budgetprocessen följs inte. Rådet är kritiskt till denna utveckling. Respekten för ramverket har minskat.

Reformer som påverkar äldres sysselsättning kan få stor betydelse för de offentliga finanserna

På senare tid har reformer beslutats och aviserats som kan komma att påverka sysselsättningen bland äldre framöver. En riktålder inom pensionssystemet väntas öka sysselsättningen men det är osäkert hur stort genomslaget blir. Samtidigt har flera förändringar vidtagits inom sjukförsäkringen som minskar sysselsättningen, i synnerhet bland äldre. Hur reformerna sammantaget påverkar sysselsättningen kan få stora konsekvenser för de offentliga finanserna. Reformerna bör därför regelbundet följas upp och kompletteras med en politik på andra områden som främjar ett långt arbetsliv.

Oklarhet kring behovet av offentliga klimatpolitiska åtgärder

I debatten har förslag framförts om att ändra det finanspolitiska ramverket för att skapa utrymme för större offentliga insatser i klimatomställningen. Bakom dessa förslag finns föreställningen att behovet av offentlig finansiering är stort. Det har dock saknats en samlad bedömning av hur stora offentliga medel som behövs för att nå klimatmålen och anpassa samhället till klimatförändringarna.

Bedömningar tyder på 25–45 mdkr per år till klimatomställningen

Rådet har sammanställt befintliga bedömningar. De tyder på att 25–45 mdkr per år i offentliga medel kan behövas det kommande decenniet för att minska utsläppen och anpassa samhället till klimatförändringarna, utöver redan aviserade investeringar inom nuvarande tolvåriga infrastrukturplan. Rådets genomgång visar att näringslivet framför allt efterfrågar effektivare tillståndsprocesser, stabila spelregler och nationell samordning snarare än ytterligare stöd. Osäkerheten är dock stor; det finns kunskapsluckor och mer analys behövs.

Starka argument behövs för att tidigarelägga översynen av ramverket

På senare tid har flera argument lyfts fram för att det finanspolitiska ramverket ska ändras före den ordinarie översynen. Rådet anser att tröskeln för att ändra ramverket vid sidan om den ordinarie processen ska vara hög. De argument som framförts i debatten övertygar i huvudsak inte.

De stabiliseringspolitiska spelreglerna har fungerat

Det finns inget i ramverket som förhindrar att finanspolitiken tar en aktiv stabiliseringspolitisk roll när penningpolitiken är begränsad. Så har också skett, senast under pandemin. Ränteläget är fortfarande lågt men har stigit på senare tid. Statens lånekostnader är nu i linje med de som förelåg när det nuvarande ramverket beslutades. Ränteläget är därför inget argument för en förtida översyn. Det finns heller inga tydliga tecken på att de offentliga investeringarna är låga eller har hämmats av ramverket.

Varaktiga ambitionshöjningar bör inte lånefinansieras

Varaktiga ambitionshöjningar i det offentliga åtagandet – såsom garantipensionerna, polisen eller vården – bör finansieras genom högre skatter eller omprioriteringar. Syftet med ramverket är just att framtvinga en sådan prövning. Samma princip gäller för försvaret – en högre permanent utgiftsnivå ska inte lånefinansieras. Hittills kända försvarssatsningar borde kunna rymmas inom rådande ramar. Skulle en betydligt snabbare och mer omfattande ökning av försvarsutgifterna komma att krävas kan det motivera en tillfällig avvikelse från överskottsmålet. Det kan vara att föredra framför en förändring av ramverket.

Klimatpolitiska åtgärder kan motivera en förtida översyn

Ett möjligt skäl för en förtida förändring av ramverket härrör från klimatomställningen. Det beror dels på att åtgärderna i stor utsträckning är temporära, dels att klimatomställningen inte beaktades när ramverket senast sågs över. Om nuvarande generationer ensamma ska stå för samtliga kostnader kan också mindre bli gjort än vad som är klokt i ett längre perspektiv. Rådets sammanställning tyder dock inte på att beloppen är så stora att en förtida översyn av ramverket är nödvändig. Men det behövs bättre beslutsunderlag. Rådet förordar därför en fördjupad analys av behovet av offentliga klimatpolitiska åtgärder. I ljuset av en sådan analys är det möjligt att ramverket kan behöva ses över innan nästa planerade översyn.

Kontakt

Vill du veta mer, kontakta rådets ordförande Lars Heikensten (tel. 070-584 22 58) eller kanslichef Göran Hjelm (tel. 070-149 56 28).

Finanspolitiska rådet är en statlig myndighet som har regeringens uppdrag att granska om finanspolitiken möter sina grundläggande mål. Dessa inkluderar långsiktigt hållbara offentliga finanser, överskotts målet och utgiftstaket. Rådet ska även bedöma hur finanspolitikens inriktning förhåller sig till konjunkturutvecklingen och utvärdera regeringens prognoser för ekonomins utveckling samt redovisningen till riksdagen av de offentliga finanserna. Rådet får också bedöma om finanspolitiken ligger i linje med god långsiktigt utbållig tillväxt och långsiktigt hållbar hög sysselsättning, samt analysera effekterna av finanspolitiken på välfärdens fördelning på kort och lång sikt. En uppgift är också att granska tydligheten i de ekonomiska propositionerna samt kvaliteten i de underlag som regeringen baserar sina bedömningar på. Rådet ska även verka för en ökad offentlig diskussion i samballet om den ekonomiska politiken. Rapporten Svensk finanspolitik publiceras en gång per år.